

Щурко О.
магістрант II курсу
спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – викл. Рудакевич І. Р.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ МІСТА ТЕРНОПІЛЬ

Приміські території біля м. Тернопіль завдяки вигідному географічному положенню і наявності багатьох природних та історико-культурних ресурсів сприяє розвитку туристичної сфери. Цьому значною мірою допомагає розташування великого міста, адміністративного і туристичного центру Тернополя в межах цього району. На території району розташовано багато історичних пам'яток і об'єктів туристичної інфраструктури, що позитивно сприяє розвитку його рекреаційної сфери. Власне різні компоненти туристично-ресурсного потенціалу зумовлюють унікальний туристичний візерунок цієї місцевості.

Тематиці дослідження туристично-ресурсного потенціалу Тернопільського району присвячено багато наукових робіт. Територіальну організацію і потенціал туристичних об'єктів на даній території досліджували у своїх працях А. Богуцький, О. Заставецька, Я. Мариняк, С. Новицька, І. Рудакевич, Й. Свинко, П. Царик та інші. Історико-культурні об'єкти на території району охарактеризовані в публікаціях Л. Бойцун, К. Дударчук, О. Івченка, Б. Мельничука, В. Мороза, О. Рунців та інших авторів.

Метою даної публікації є дослідження особливостей територіальної організації потенціалу історико-культурних ресурсів приміської зони міста Тернополя для забезпечення розвитку різних напрямків рекреаційно-туристичної діяльності.

Тернопільський район розташований у центральній частині Тернопільської області. Площа – 749 км., кількість населення (станом на 1.01.2018 р.) – 67,1 тис. осіб. Районний центр – м. Тернопіль – водночас є обласним центром. Відстань від районного центру (м. Тернополя) до населених пунктів району коливається від 1 км (с. Петриків) до 23 км (с. Козівка). Протяжність території району з півночі на південь становить 38 км, із сходу на захід – 32 км. У фізико-географічному відношенні Тернопільський район розташований у західній частині лісостепової зони у поясі помірного клімату, територіально розміщуючись на Тернопільському плато Подільської височини. Найбільші річки – Серет, Гнізна, Гніздична.

У центрі району (м. Тернопіль) сформувався вузол залізничних і автомобільних шляхів. Тут проходять такі важливі залізниці як Львів –

Жмеринка – Одеса (з відгалуженням на Київ), Шепетівка – Тернопіль, Тернопіль – Заліщики – Чернівці, Тернопіль – Ходорів. Через територію Тернопільського району пролягають автодороги міжнародного значення Е-50 (М-12 за національною класифікацією шляхів) Стрий – Тернопіль – Кіровоград – Знам'янка, Е-85 (М-19) Брест – Ковель – Тернопіль – Чернівці – Одеса, а також національного значення Н-02 Львів – Тернопіль. Важливу роль відіграють також дороги регіонального Р-39 (Тернопіль – Броди), Р-41 (північна кільцева м. Тернопіль) та місцевого значення Т-2002 (Тернопіль – Скалат – Жванець), Тернопіль – Баворів – Теревовля й інші. По дорогах району проходить міжнародний транспортний коридор TRACECA (Центральна Європа – Кавказ). Автошляхи цього транспортного коридору поєднують країни Європейського та Азійського континентів. На території Тернопільського району (поблизу сіл Великі Гаї та Смиківці) розміщений міжнародний аеропорт «Тернопіль», який на сьогодні не функціонує [3, с. 73].

У приміській зоні м. Тернопіль зосереджений значний потенціал історико-культурних туристичних ресурсів. У більшості сіл і селищ розміщені старі храми, археологічні знахідки, місця історичних подій та інші цікаві об'єкти. Багата територія району на археологічні пам'ятки, які розташовані у багатьох поселеннях. Одна з найдавніших стоянок давньої людини (епохи палеоліту) знайдена на околиці с. Великий Глибочок. Сліди поселень палеоліту та мезоліту знайдені у селах Петриків та Івачів Горішній, а також в межах смт Велика Березовиця. Поселення та поховання доби міді та трипільської культури виявлені у селах Петриків, Підгородне, Товстолуг, Баворів, Скоморохи. Давньоруські кургани та городища знайдені поблизу сіл Великий Глибочок, Підгородне, Почапінці, Товстолуг, Чернелів-Руський. У селах Товстолуг і Скоморохи збереглися козацькі могили.

У Тернопільському районі розташовано багато новіших поховань. Пам'ятники та могили загиблим воякам у часи Другої світової війни встановлені у смт Велика Березовиця і Великі Бірки, в селах Великі Гаї, Грабовець, Почапінці, Довжанка. На околиці с. Петриків споруджений меморіальний знак на місці масових розстрілів євреїв та інших жертв нацистських злочинів з м. Тернополя. У багатьох селах району (Великий Глибочок, Забойки, Прошова, Мишковичі, Смиківці) споруджені символічні могили та пам'ятники борцям за незалежність України. Такі об'єкти є осередками для розвитку сентиментального (ностальгійного) і так званого «похмурого» туризму [2].

На території Тернопільського району розташовані чотири пам'ятки архітектури: палац Коритовичів (1720 р.) у с. Плотича, костел (зараз

православна церква св. Петра і Павла) у с. Буцнів, церква Іоанна Предтечі (1747 р.) і костел у с. Баворів. Однак реальна кількість цікавих архітектурних пам'яток (більшість з яких не охороняються) є набагато більшою. У населених пунктах району збереглося багато досить старих (віком більше 100 років) культових споруд. Серед них варто виділити церкву Св. Трійці у с. Шляхтинці (1674 р.), костел Успіння Пресвятої Богородиці у с. Прошова (1700 р., недіючий), церкву Пресвятої Діви Марії у с. Буцнів (1744 р.) та Введення у храм Пресвятої Богородиці в с. Смолянка (1780 р.). Храми, споруджені у XVIII-XIX ст. діють у селах Біла, Велика Березовиця, Великий Глибочок, Довжанка, Драганівка, Забойки, Івачів Долішній, Малий Ходачків, Лучка, Стегниківці, Товстолуг. Досить привабливими в архітектурно-мистецькому плані є костели у селах Байківці, Скоморохи, Баворів, а також церкви у селах Великі Гаї, Грабовець, Застінка, Мишковичі, Прошова.

З інших цікавих архітектурних пам'яток можна виокремити палац Коритовичів у с. Плотича, колишній панський маєток у с. Грабовець (1891 р.), а також унікальний залізничний міст-віадук (1897 р.) на околиці с. Буцнів. У населених пунктах Тернопільського району споруджено також багато пам'ятників і пам'ятних знаків. Переважно вони присвячені українському поетові та національному діячу Т. Шевченку.

З решти варто виокремити перший в області пам'ятник С. Бандері у с. Козівка (1992 р.), літературознавцю К. Студинському (с. Кип'ячка), громадсько-політичному діячу Я. Стецьку (с. Великий Глибочок), географу І. Теслі (с. Настасів), отцю М. Михалевичу (с. Чернелів-Руський), О. Барвінському (с. Шляхтинці) [3, с. 76-77].

У Тернопільському районі функціонують три музеї – діяча українського визвольного руху, співзасновнику ОУН Ярославу Стецьку у с. Великий Глибочок, всесвітньовідомої оперної співачки Соломії Крушельницької у с. Біла та українського літературознавця Кирила Студинського у с. Кип'ячка. При школах і закладах культури відкриті кімнати-музеї історика М. Кордуби (с. Острів), полоніста С. Балея (сmt. Великі Бірки).

У приміській зоні Тернополя проводяться різні культурні й мистецькі заходи, які приваблюють багато відвідувачів і туристів. Наймасовішим з них є музичний фестиваль «Файне місто», який проводиться кожного літа біля Тернопільського іподрому на хуторі Анастасіївка. За даними організаторів цей фестиваль відвідують кілька тисяч глядачів з різних областей України та сусідніх країн. У с. Байківці щороку проводиться фольклорний фестиваль «Дзига Бай» місцевого значення. При будинку культури с. Великі Гаї діє аматорський театральний гурток, який виконує вистави по населених пунктах району.

В межах Тернопільського району в останні роки туристами

використовуються кілька апробованих туристичних маршрутів, які ще офіційно не затверджені органами влади. Наприклад, тернопільськими велотуристами часто використовуються такі маршрути як Тернопіль – Петриків – Острів – Буцнів, Тернопіль – Товстолуг – Баворів, Тернопіль – Плотича – Дубівці. Серед пішохідних туристів популярний паломницький маршрут з Тернополя до с. Острів через Петриків чи смт Велика Березовиця. З культурно-пізнавальною метою діє маршрут Тернопіль – Біла – Великий Глибочок з метою відвідування музеїв та історичних пам'яток. Перспективними туристичними маршрутами (особливо для пішохідних, автомобільних чи велосипедних мандрівок) можуть бути Тернопіль – Плотича – Горішній Івачів (пізнавальний та рекреаційний туризм), Тернопіль – Курники – Дубівці (вздовж Товтровоного пасма), Тернопіль – Миролобівка – Настасів (пізнавальний та рекреаційний) [3, с. 78].

Тернопільський район завдяки вигідному географічному положенню має розвинений туристично-ресурсний потенціал, що сприяє формуванню значних потоків туристів і рекреантів. У цій місцевості розташовано також багато цікавих історико-культурних об'єктів, переважно сакральних споруд і музеїв.

Список використаних джерел:

1. Природні умови та ресурси Тернопільщини. Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», 2011. 512 с.
2. Рудакевич І. Р. Геопросторова організація туристично-ресурсного потенціалу приміської зони м. Тернопіль. Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід. Матеріали ювілейної X міжнародної наукової конференції (м. Львів, 7-9 жовтня 2016 р.). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2016. С. 365-370.
3. Рудакевич І. Р. Напрями перспективного використання туристично-ресурсного потенціалу Тернопільського району. Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства. Тернопіль: СМП «Тайп». №2. 2019. С. 72-78.

Яблонський Ю.

магістрант II курсу

спеціальності 242 Туризм

Науковий керівник – проф. Кузишин А.В.

ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПУТІВНИКИ ЛЬВОВОМ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Екскурсійна діяльність на початку ХХ століття була важливим напрямком релаксації та відпочинку львів'ян та гостей міста. Саме історико-архітектурне багатство Львова, в поєднанні з культурною ментальністю місцевих мешканців стали запорукою інтересу до цього міста ще з кінця ХІХ ст.